

Традиції та реформи гуманітарної освіти в гімназіях сучасної Австрії

У статті проаналізовано реформаційні процеси в системі освіти, які вплинули на розвиток гуманітарної освіти в гімназіях Австрії. Виявлено складові та чинники реформування змісту гуманітарної освіти; визначено вплив традицій та процесів реформування на розвиток змісту гуманітарної освіти сучасної Австрії.

Постановка проблеми. Реформування системи освіти привертає значну увагу політиків, освітян, науковців та істориків багатьох європейських країн. Розглядаючи зміст реформаційних процесів освіти, ми прогнозуємо ефективність розвитку суспільства в цілому. Предметна сфера реформування змісту освіти визначається історичними традиціями, які за всі часи відігравали велику роль у становленні напрямків розвитку гуманітарної освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Істотний внесок у дослідження різних аспектів реформування європейської системи освіти зробили вітчизняні та зарубіжні вчені такі, як Ващенко Л., Лазутова М., Пельцельмейер Г. [1;2;3].

В Австрії, як і в багатьох країнах світу, соціально-політична ситуація безпосередньо впливає на реформування системи освіти. З іншого боку, іноді освіта ставала політичним інструментом для вирішення суспільних питань та конфліктів. Яскравим прикладом взаємовпливу політики та освіти протягом становлення австрійської держави, можемо вважати реформи за часів правління Марії Терезії (1740-1780) [5, с.65].

Своєрідною особливістю гуманітарної освіти є зміна духовних орієнтирів за часів політичної нестабільності в країні. Вплив індустріального, політичного та культурного розквіту держави на реформування змісту гуманітарної освіти в

гімназіях не тільки Австрії, а й України визначає загальний рівень розвитку життя даних держав. Тому, актуальним для позитивно-результативного розвитку вітчизняної системи освіти є розгляд європейського досвіду з реформування змісту гуманітарної освіти.

Отже, **метою** статті є аналіз реформаційних процесів у системі освіти Австрії на засадах історичних традицій становлення її державності.

Виклад основного матеріалу. Згідно досліджень російського науковця М.Н Лазутової, реформування освіти будь-якої країни передбачає два шляхи свого розвитку – революційний та еволюційний. Революційний шлях ґрунтується на критичному аналізі попередньої освітньої політики, готуючи простір для впровадження новітніх реформаційних процесів. Еволюційний шлях, натомість, надає можливості вибору стверджувальної стратегії освітніх реформ [2]. Головною проблемою революційного проектування реформування освіти є низький рівень того позитивного досвіду, який накопичувався роками. Натомість, еволюційні способи реформування системи освіти передбачають плинний характер здійснення педагогічних змін. Обидва шляхи покликані коректувати недоліки, зберігати традиційний фундамент та розвивати інноваційні технології в освіті. Реформування системи освіти згідно будь-якого шляху спрямоване на покращення умов реалізації навчально-виховного процесу. Хоча, процес вибору напрямків реформування змісту освіти залежить від освітньої політики певної держави, очікуваний результат не завжди є позитивним.

З огляду на історичний досвід становлення Австрії, реформування системи освіти в цій державі здійснюється еволюційними методами. Стратегія реформування системи освіти Австрії ґрунтується на досвіді реформування системи освіти інших європейських країн. І вагомого значення набуває зацікавленість політичних партій, що надалі становитиме їх повну відповідальність.

Дещо відмінною є ситуація у вітчизняній системі освіти. В Україні реформування освітніх процесів носить революційний характер. Одним з

наслідків розпаду Радянського Союзу було прийняття за основу європейської моделі освіти. Запозичення нової системи освіти розпочалося із нищівної критики радянської системи освіти. Втім, запозичення позитивного досвіду провідних європейських країн та поступове впровадження у сучасну систему освіти України зіштовхнулося із низкою проблем: фінансування, методичне забезпечення, система оцінювання, розвиток приватного сектору освіти, необхідність самостійного працевлаштування та ін. З плином часу, розв'язання ряду питань стає прозорішим, але все ж відчувається неготовність суспільства сприймати стрімкість світового технологічного розвитку та конкуренцію на ринку праці.

Важливим кроком на шляху формування системи освіти сучасної Австрії, стали переговори двох політичних партій: Австрійської Соціальної партії ("SPÖ") та Австрійської Національної партії ("ÖVP"), які відбулися у 50-х роках ХХ ст.. Мета обговорення полягала у перевиданні законів, що сприятимуть оновленню змісту освіти. Отже, вихідне положення переговорів спрогнозувало втілення у життя нового Закону про школу ("Schulgesetzwerk") у 1962 році. Оприлюднена постанова характеризувала необхідність австрійської шкільної системи у справдженні інноваційних технологій, гармонізації та стандартизації навчально-виховного процесу [3]. Прийнятий закон надав можливості розширити та збагатити простір гуманітарної освіти в гімназіях Австрії. Розпочався процес переорієнтації загальноосвітніх середніх закладів, що відобразилося у появі гуманітарних гімназій музичного спрямування із правом складання випускного екзамену, ведучого до вступу у вищі навчальні заклади країни.

Відзначимо, що існуюча система освіти, до реформи 1962 року, презентувала можливості вступу до гімназій різної професійної орієнтації тільки окремим прошаркам населення Австрійської Республіки. Запроваджена нова реформа покращила дану ситуацію, надаючи право вступу до гімназій дітям незалежно від їх соціального та расового статусу.

Наприкінці 60-х років економічний розвиток країни спровокував цілу низку державних перетворень на базі середньої освіти. Державний уряд країни прагнув модернізувати галузь середньої освіти з урахуванням потреб суспільства, традицій та стилю життя молоді. Головним принципом освіти вважалася її доступність. Проте, виникали деякі протиріччя між доступністю освіти та ринком праці, а також між традиційною та альтернативною освітою.

З метою вирішення протиріч, у 1969 році, австрійський уряд створює Комісію з питань шкільних реформ Австрії ("*Schulreformkommission*"), пізніше, у 1971 році, створюється Центр із шкільного досвіду та розвитку ("*Zentrum für Schulversuche und Schulentwicklung*") [3]. Діяльність даних комісій спрямовується на реформування нижчого та вищого рівнів гімназійної освіти, тривалості шкільного дня, фінансування та залучення батьків до діяльності гімназій.

Внесені корективи до змісту гімназійної освіти потребували умов для втілення нових проектів у навчально-виховному процесі, масштабності реалізації своєї мети та безпомилкової стратегії з боку державних та шкільних органів. Таким чином, протягом наступного десятиріччя (з 1970 р. по 1980 р.) до основного Закону про школу було запропоновано декілька поправок. Передумовою введення змін вважалось чітке усвідомлення необхідності удосконалення системи шкільної освіти. По-перше, нововведення стосувалися дворівневої гімназійної системи освіти. Перехід учнів у гімназії різної професійної орієнтації відбувався за результатами складених екзаменів у академічній середній школі. По-друге, відбувалося оновлення форм і методів викладання наукових дисциплін та збільшення обсягу навчального матеріалу; по-третє - переорганізація шкільного дня в гімназіях.

Втім, вагомий вплив на розвиток системи освіти сучасної Австрії здійснило проголошення автономності (1993р.) не тільки гімназій, а й інших загальноосвітніх закладів. Автономність передбачає самостійне встановлення гімназією певного обсягу власного навчального плану та кількості годин учбового навантаження. Даний реформаційний процес запроектував

варіативність гуманітарних напрямків гімназійної освіти. Унаслідок цього, Австрія збагатилася гуманітарними гімназіями спортивного, історичного, філологічного, психологічного спрямування [5].

Звернемо увагу на те, що вище перераховані реформаційні процеси суттєво вплинули на розвиток змісту гуманітарної освіти. Вони (реформаційні процеси) модифікують та адаптують гуманітарну освіту до вимог сучасного світу.

Різнострамований характер реформування системи середньої освіти, відображається у структурі гуманітарної освіти, намагаючись викоринювати її консервативність. Хоча, консерватизм традиційної гуманітарної освіти протистоїть світовим тенденціям розвитку освіти, його орієнтація на християнські та гуманістичні цінності звеличує головне завдання гуманітарної освіти виховувати свідомого громадянина.

Історичний досвід вказує не те, що у реформуванні змісту гуманітарної освіти велике значення надавали її релігійній складовій. Релігія розглядалася суспільством як вказівний курсив у майбутньому житті людини. Система релігійних цінностей протягом багатьох століть становила основу навчально-виховного процесу в гімназіях. Релігійність гуманітарної освіти є домінантом розвитку часового становлення загальної австрійської системи освіти. Цілком природно, що релігійні координати проектували політику реформування змісту гуманітарної освіти, створювали для цього простір, але все ж таки залишалися в минулому.

Сьогодні повноцінну релігійну освіту можна отримати тільки у католицьких релігійних гімназіях країни. У державних гімназіях сучасної Австрії збереглися деякі традиції тогочасної освіти, а саме, викладання латинської, грецької мов та релігії як обов'язкових дисциплін. Усвідомлюючи важливість різноманітних релігійних переконань, австрійський уряд (унаслідок запобігання конфліктів між релігійними спільнотами) санкціонував вивчення предмету релігії згідно сімейних релігійних цінностей. Так, доказово вважається, що релігійна складова гуманітарної освіти є однією з найвагомійших традицій системи освіти сучасної Австрії.

Особливу значимість у реформуванні змісту гуманітарної освіти відіграє традиція сприйняття людини як центральної постаті у навчально-виховному процесі. Постійна орієнтація на індивідуальні якості особистості, їх розвиток та удосконалення формувала передумови реформаційних процесів освіти. В наш час, спонукальною силою реформування також є міждержавні економічні та соціальні перетворення. Вони (перетворення) аргументують необхідність модернізації системи гуманітарної освіти.

Відповідно до соціально-економічного впливу виявляємо комерційну складову реформування гуманітарної освіти. Суцільність економічних реалій провокує змінювати тенденції розвитку напрямків освіти. Очевидним є те, що комерційний характер прослідковується завдяки вимогам міжнародного ринку праці та попиту на окремі професії. Унаслідок, відчуваємо адаптацію сутності гуманітарної освіти до сучасних ринкових потреб, що є своєрідною загрозою втрати історичної традиційності гуманітарної освіти.

На противагу цьому, існує ряд науковців, які вказують на те, що сучасна австрійська система гуманітарної освіти не фокусується на ринкових змінах, а є досить самостійною ланкою розвитку суспільства. Скерованість змін у структурі гуманітарної освіти орієнтується на прогнозування майбутньої перспективи індивіду та здатна зберегти традиційність даної освіти. Своєрідне переслідування тенденцій міжнародної ринкової системи не спроможне вирішувати проблеми безробіття [1, с. 21]. Тому, раціонально підвищувати рівень освіченості в країні шляхом вдосконалення професійних якостей особистості, що призведе до зменшення безробіття. Думка про відсутність залежності від економічних умов не є стовідсотковим ствердженням, оскільки інтеграція міжнародних політичних та ринкових перетворень ефективно впливає на потреби суспільства. Спорадично, результатом такого впливу є реформаційні процеси не тільки у сфері освіти, а й у інших галузях життя.

Відзначимо, що однією з стрижневих основ реформування гуманітарної освіти є позитивність провідних європейських педагогічних теорій та філософських концепцій, що спрямовує реформування освіти у таке русло, при

якому вираховується певний відсоток ефективності трансформаційних процесів. Досвід наукових концепцій (як філософських, так і педагогічних) європейських країн демонструє певні аспекти взаємодії нових освітніх технологій та методик із традиційною практикою навчально-виховного процесу. На підвалинах співпрацювання європейських країн, методами селекції, відбувається впровадження вищезгаданих технологій у систему гімназійної освіти з урахуванням світоглядної та ідеологічної позиції окремої країни. Таким чином, гуманітарна освіта отримує можливість зберігати та розвивати моральні, духовні та культурні цінності.

Наголосимо на тому, що стрімкість розвитку політичних та суспільних зв'язків між країнами презентує інформаційну насиченість, широкий доступ до мережі INTERNET, відкритість засобів масової комунікації (ЗМК), що у свою чергу, наділяє новими тенденціями характер реформування системи освіти. За таких обставин, зміст гуманітарної освіти привласнює ідеї соціального становлення соціуму.

Факт віддзеркалення соціального характеру спостерігається у викладанні традиційних гуманітарних дисциплінах таких, як історія, література, рідна та іноземні мови. Наприклад, у 2001 році в австрійських гімназіях предмет "Історія та соціальне вчення" був змінений на "Історію та політичну освіту" для 7-х та 8-х класів. Дана дисципліна у старших класах гімназій має дещо іншу назву, а саме "Політологія"[3]. У такий спосіб, відчувається впливовість політичних сил австрійської держави, зацікавленість та небайдужість влади до виховання гідних громадян країни.

Характерною особливістю сучасної системи освіти Австрії є те, що у нормативних документах чітко визначається прилучення дітей до політичного життя країни [1, с. 22]. З приводу осмислення дитиною політичних подій, відзначимо, що здійснюється це за допомогою світоглядних установок отриманих на уроках історії, політології (у старших класах), релігії та літератури. У процесі дорослішання, виховання політичного та громадянського

відчуттів розглядаються як основоположні чинники впливу на розвиток самосвідомості особистості.

Отже, реформаційні процеси сфери гуманітарної освіти спрямовуються на інтеграцію різноманітних дисциплін, забезпечуючи складеність знання у цілісну систему. Утворення монолітної картини гуманітарного знання сприятиме формуванню певної ідеології, здібної виховувати освічене покоління. Розвиток та становлення наступної освіченої генерації, найчастіше, зумовлюється спадковими культурними традиціями та звичаями окремої країни та держави.

За переконанням того, що гуманітарна освіта визначає загальнокультурний рівень індивіду, у контексті реформування системи освіти, суттєве значення має її культурологічна складова. На основі культурологічного аспекту розвитку соціуму здійснюється викладання гуманітарних дисциплін (переважно літератури та сучасних мов) в гімназіях Австрії. Увага акцентується на соціокультурну сторону вищезгаданих дисциплін. Через це, сконцентрованість гуманітарної освіти на збереження історичних, релігійних, філософських цінностей, які домінували у державній політиці Австрії певний проміжок часу, поступово переміщується, надаючи перевагу провідним тенденціям реформування системи освіти.

Сучасна урядова політика Австрії щодо реформування змісту гуманітарної освіти, ґрунтується на принципах демократизації суспільства. Фундаментальними на даному етапі розвитку Австрії є правові та політичні цінності, які скеровують реформаційну ідеологію у відповідності із освітньою політикою інших європейських країн.

Висновки. На фоні презентованого матеріалу, можемо зробити висновок, що нововведення у загальній системі освіти Австрії віддзеркалюються у реформуванні змісту гуманітарної освіти. Реформування гуманітарної освіти є своєрідною необхідністю для оновлення навчально-виховного процесу в гімназіях країни. Процес змін сутності гуманітарної освіти має політичний, комерційний, релігійний, культурологічний на соціальний характер. Безумовно,

антропологічний аспект є домінантою реформування системи освіти, оскільки кожна зміна орієнтується на розвиток якості професійних вмінь, індивідуальних та творчих здібностей особистості, а також покращення умов реалізації навчально-виховного процесу. Традиції та звичаї презентують раритетні окраси реформування змісту гуманітарної освіти, опановуючи переплетіння сучасності з канонами історично сформованої Австрійської держави.

Література:

1. Ващенко Л.М. Жебровский Б.М. Школа Зарубіжжя: шляхи реформ.-К.,1999.- 152с.
2. Лазутова М.Н. Реформа образования терпит крах// независимая газета №2(1573) - 14 января 1998[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vivovoco.astronet.ru/VVINO_COMM/KRAKH.HTM
3. Pelzelmayer H. Development of the Austrian School System [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/dataoecd/30/35/1818705.pdf>
4. Engelbrecht H. Geschichte des österreichischen Bildungswesens. – Wien, 1988. – Band 2. – S.137.
5. The Education System in Austria 2006-2007 // EURYDICE.– Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur, Wien.- 200. – S.65 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurodice.org>
6. Bildungswege in Österreich 2000-2003 // EURYDICE. – Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur, Wien.- 2004. – 170р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www>.

В статье проанализированы реформационные процессы системы образования, которые повлияли на развитие гуманитарного образования в гимназиях Австрии. Выявлены составные факторы реформирования гуманитарного образования; определено влияние традиций и процессов реформирования на развитие содержания гуманитарного образования современной Австрии.

The article analyses the educational reforms influenced on the Liberal education development in the gymnasiums of Austria. The composite factors of the Liberal education reformation processes are revealed; the influence of traditions and reforms on the development of the Liberal education essence of present-day Austria is determined.